

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Держгірпромнагляду

24.03.2008 № 53

<p>Держгірпромнагляд України Включено до Державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці</p> <p>„26”травня 2008р. за № 422</p> <p>НПАОП 0.00-4.01-08</p>	<p>Зареєстровано в Міністерстві юстиції України</p> <p>„21”травня 2008р.</p> <p>за № 446/15137</p>
--	---

**ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ СПЕЦІАЛЬНИМ
ОДЯГОМ, СПЕЦІАЛЬНИМ ВЗУТТЯМ ТА ІНШИМИ ЗАСОБАМИ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Це Положення поширюється на підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та видів їх діяльності (далі - підприємство) та встановлює порядок забезпечення засобами індивідуального захисту працівників, для яких їх застосування є обов'язковим під час трудового процесу.

1.2. Відповідно до статті 8 Закону України "Про охорону праці" та статті 163 Кодексу законів про працю України на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, що пов'язані із забрудненням, або тих, що здійснюються в несприятливих метеорологічних умовах, працівникам видаються безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту (далі - ЗІЗ).

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання,

комплектування, видачу та утримання ЗІЗ відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору.

Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені необхідними ЗІЗ.

1.3. Положення враховує основні вимоги Директиви Ради Європейського Економічного Співтовариства від 30 листопада 1989 року 89/656/ЄЕС “Про мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці”.

1.4. ЗІЗ видаються працівникам тих професій і посад (професійних назв робіт), що застосовуються у відповідних виробництвах, цехах, дільницях, а також під час виконання певних робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, що пов'язані із забрудненням, або тих, що здійснюються в несприятливих метеорологічних умовах, та передбачені у нормативно-правових актах з охорони праці за нормами безплатної видачі працівникам спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту (далі - Норми безплатної видачі ЗІЗ), які встановлюють для роботодавця обов'язковий мінімум безплатної видачі ЗІЗ з визначенням захисних властивостей ЗІЗ та строків їх використання (носіння).

1.5. Працівникам, професії та посади (професійні назви робіт) яких передбачені в Нормам безплатної видачі ЗІЗ працівникам загальних (наскрізних) професій різних галузей промисловості, ЗІЗ видаються незалежно від виду економічної діяльності підприємства, за винятком випадків, коли ці професії та посади (професійні назви робіт) передбачені у відповідних Нормах безплатної видачі ЗІЗ з урахуванням специфічних умов праці.

1.6. Пропозиції щодо внесення змін та доповнень до встановлених Норм безплатної видачі ЗІЗ з урахуванням шкідливості виробничих і температурних умов для затвердження в установленому порядку центральним органом виконавчої влади з питань промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду можуть вноситись

центральними органами виконавчої влади України за обґрунтованими пропозиціями підприємств та/або організацій-розробників цих Норм.

До пропозицій про узгодження змін та доповнень до встановлених Норм безплатної видачі ЗІЗ додаються:

- обґрунтування необхідності внесення в Норми безплатної видачі ЗІЗ тих чи інших змін та доповнень;
- дані про чисельність працівників, стосовно яких ставиться питання про внесення змін та доповнень в Норми безплатної видачі ЗІЗ, а також про необхідні для цієї мети матеріальні фонди та кошти.

1.7. Засоби індивідуального захисту, що передбачені у нормативно-правових актах з охорони праці, повинні бути видані працівникам залежно від характеру й умов праці на строк носіння, який в будь-якому випадку не повинен перевищувати строку придатності, визначеного документами виробника (інструкціями з експлуатації, паспортами тощо (далі - інструкції з експлуатації)). Ці ЗІЗ мають відповідати вимогам стандартів, зокрема ГОСТ 12.4.011-89 “ССБТ. Средства защиты работающих. Общие требования и классификация”.

1.8. Згідно з Законом України “Про охорону праці” роботодавець зобов’язаний інформувати під підпис працівника про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, про можливі наслідки їх впливу на здоров’я, а працівник зобов’язаний користуватися наданими ЗІЗ.

1.9. Засоби індивідуального захисту використовують за призначенням згідно з інструкціями з експлуатації, які повинні бути зрозумілими для працівників. Їх вимоги мають бути включені у відповідні розділи обов’язкових для виконання працівниками документів (інструкції з охорони праці, технологічні регламенти тощо).

II. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Засіб індивідуального захисту - будь-яке спорядження чи обладнання, що

використовується для носіння працівником і для запобігання впливу однієї чи кількох видів небезпеки (небезпечного та/чи шкідливого виробничого фактора) на життя чи здоров'я;

черговий засіб індивідуального захисту (черговий ЗІЗ) - спеціальний одяг, спеціальне взуття чи інший ЗІЗ колективного (безособового) користування, такий як рукавиці чи калоші діелектричні при електроустановках, кожух або плащ непромокальний на зовнішніх постах, які закріплені за певними робочими місцями чи видаються працівникам тільки на час виконання тих робіт, для яких вони передбачені, та передаються однією зміною іншій;

запобігання небезпеці - всі вимоги або заходи, які передбачаються або проводяться на підприємстві для уникнення або обмеження небезпек, обумовлених професійною діяльністю;

оцінювання небезпек (небезпечних і/чи шкідливих виробничих факторів) - процедура, за якою роботодавець або уповноважена ним особа, яка відповідає за безпеку виробництва, проводить аналіз ймовірності виникнення та реалізації небезпеки з метою визначення адекватних попереджувальних заходів;

передбачувані небезпеки - небезпеки, які ймовірно можуть мати місце у виробничому середовищі;

найвищий можливий рівень захисту від передбачуваних небезпек - оптимальний рівень захисту від передбачуваних небезпек, вище якого обмеження, створені за рахунок використання ЗІЗ, заважали б їх ефективному застосуванню протягом періоду дії небезпеки чи у нормальному трудовому процесі.

Інші терміни вживаються у значеннях, вказаних у Законах України “Про охорону праці”, “Про підтвердження відповідності”, Технічному регламенті з підтвердження відповідності засобів індивідуального захисту, затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 27.09.2004 № 208, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 13.10.2004 за № 1307/9906, ДСТУ 2293-99 “Охорона праці. Терміни та визначення основних понять”.

ІІІ. ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ ТА ПРИДБАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

3.1. Придбання ЗІЗ здійснюється у суб'єктів господарювання, які виробляють та/або реалізують продукцію відповідно до чинного законодавства, за умови, що ЗІЗ, які закупаються, мають позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, сертифікат відповідності чи свідоцтво про визнання відповідності, задовольняють вимоги Технічного регламенту з підтвердження відповідності засобів індивідуального захисту, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 27.09.2004 № 208, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2004 за № 1307/9906 та вимоги стандартів, наведених у Переліку національних стандартів, добровільне застосування яких може сприйматись як доказ відповідності засобів індивідуального захисту вимогам Технічного регламенту з підтвердження відповідності засобів індивідуального захисту, затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 26.12.2005 № 374.

3.2. При визначенні потреби в ЗІЗ роботодавець повинен передбачати спеціальний одяг і спеціальне взуття окремо для чоловіків і жінок, вказуючи найменування ЗІЗ, враховуючи їх моделі, найменування нормативних документів (ДСТУ, ГОСТ, ТУ тощо), призначення ЗІЗ за захисними властивостями, розмір і зріст, а для захисних касок і запобіжних поясів - типорозміри.

3.3. Якщо існування більше одного шкідливого та/чи небезпечного виробничого фактора робить необхідним для працівника носіння одночасно більше одного ЗІЗ (наприклад: захисної каски, лицьового щитка чи захисних окулярів, шумозахисних навушників), вони повинні бути сумісними та ефективними проти існуючої небезпеки (небезпек).

3.4. В окремих випадках, враховуючи особливості виробництва, роботодавець може за погодженням з профспілковою організацією підприємства (уповноваженою найманими працівниками особою з питань охорони праці, за відсутності профспілок) замінювати:

комбінезон на костюм і навпаки; костюм - напівкомбінезоном з сорочкою (блузою) або сарафаном з блузою; костюм з сукна на костюм з вогнезахисним або кислотозахисним просоченням, костюм брезентовий на костюм з вогнезахисним або водовідштовхувальним просоченням; черевики (напівчоботи) шкіряні - чоботами гумовими і навпаки, черевики (напівчоботи) - чоботами і навпаки, валянки -

чоботами і навпаки.

У разі заміни одних видів спеціального одягу та спеціального взуття на інші не повинні погіршуватись їх захисні властивості та умови праці для користувача.

3.5. У тих випадках, коли такі засоби індивідуального захисту, як запобіжний пояс, діелектричні калоші і рукавиці, діелектричний гумовий килимок, захисні окуляри та щитки, респіратор, протигаз, захисний шолом, підшоломник, накомарник, каска, наплічники, налокітники, саморятівники, шумозахисні навушники, вкладки чи шоломи, світлофільтри, віброзахисні рукавиці та інші ЗІЗ не вказані в Нормам безплатної видачі ЗІЗ, але передбачені іншими нормативно-правовими актами з охорони праці (правилами, інструкціями з охорони праці тощо), вони повинні бути видані працівникам залежно від характеру й умов робіт, що виконуються, на строк носіння - до зношення.

3.6. Роботодавець забезпечує приймання і перевірку ЗІЗ, що надходять на підприємство, на їх відповідність вимогам нормативних документів (ДСТУ, ГОСТ, ТУ), для чого створюється комісія з представників адміністрації, профспілкової організації підприємства (уповноваженої найманими працівниками особи з питань охорони праці, за відсутності профспілок).

3.7. У випадку невідповідності спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ вимогам нормативно-технічної документації роботодавець у встановленому порядку вживає заходів з повернення або заміни неякісних ЗІЗ відповідно до актів законодавства та укладеного договору.

ІV. ПОРЯДОК ВИДАЧІ ТА ЗБЕРІГАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОДЯГУ, СПЕЦІАЛЬНОГО ВЗУТТЯ ТА ІНШИХ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

4.1. ЗІЗ видаються працівникам безплатно, є власністю підприємства, обліковуються як інвентар і підлягають обов'язковому поверненню при: звільненні з підприємства, переведенні на тому ж підприємстві на іншу роботу або інше робоче

місце, зміні виду робіт, уведенні нових технологій, уведенні нових або заміні наявних знарядь праці та в інших випадках, коли використання виданих ЗІЗ не є необхідним, а також по закінченні строків їх використання замість одержуваних нових ЗІЗ.

Роботодавець може видавати працівникам два комплекти спецодягу на два строки використання (носіння) залежно від умов праці та можливості обслуговування ЗІЗ.

4.2. Спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші ЗІЗ, що видаються працівникам, повинні відповідати характеру й умовам їхнього застосування та захисту від існуючих небезпек, підходити працівникові за розміром і зростом (за необхідності - після відповідного регулювання), не повинні самі призводити до збільшення ризику.

4.3. У разі передчасного зношення ЗІЗ не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за свій рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших ЗІЗ за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором.

За відсутності документів, що підтверджують ціну, компенсація витрат здійснюється за роздрібними цінами виробника або постачальника. Вартість ЗІЗ уточнюється бухгалтерією підприємства. Якщо витрати перевищують роздрібні ціни, компенсація різниці може бути виплачена, якщо це обумовлено в колективному договорі.

4.4. У випадку дострокового зносу, пропажі ЗІЗ із встановлених місць їх зберігання або псування і неможливості відновлення роботодавець зобов'язаний безоплатно видати працівнику інший придатний засіб індивідуального захисту на умовах, передбачених колективним договором.

4.5. ЗІЗ, що були в користуванні, видаються іншим працівникам тільки після відновлення їх придатності (за визначених інструкціями з їх експлуатації процедур щодо ремонту та заміни деталей ЗІЗ) і в належному гігієнічному стані. Строк використання таких ЗІЗ залежно від їх зношеності встановлюється роботодавцем за погодженням з профспівковою організацією підприємства (уповноваженою найманими працівниками особою з питань охорони праці за відсутності профспілок), що має бути обумовлено у колективному договорі, і повинен враховувати характер

небезпеки, тривалість перебування працівника під її дією, характеристику робочого місця працівника та не може перевищувати строків використання відповідних ЗІЗ, що видаються в індивідуальне користування згідно з Нормами безплатної видачі ЗІЗ.

4.6. Чергові ЗІЗ повинні утримуватися у призначеному для зберігання приміщенні в належному гігієнічному стані. Вони видаються під відповідальність керівників робіт або керівників змін.

Строки використання чергових ЗІЗ у кожному конкретному випадку залежно від характеру й умов роботи працівників встановлюються роботодавцем за узгодженням з профспілковою організацією підприємства (уповноваженою найманими працівниками особою з питань охорони праці, за відсутності профспілок). При цьому строки використання чергових ЗІЗ мають бути не менше строків використання відповідних ЗІЗ, що видаються в індивідуальне користування згідно з Нормами безплатної видачі ЗІЗ.

4.7. Роботодавець зобов'язаний організувати на підприємстві належний облік і контроль за видачею у встановлені строки ЗІЗ працівникам.

4.8. Теплий спеціальний одяг і спеціальне взуття (костюми на утепленій прокладці, штани на утепленій прокладці, куртки для захисту від понижених температур, козухи, козушки, валянки, шапки-вушанки тощо) видаються працівникам з настанням холодної пори року. Порядок їх зберігання з настанням теплої пори року визначається роботодавцем з урахуванням інструкції з їх експлуатації. Час користування теплим спеціальним одягом і спеціальним взуттям у межах сезону встановлюється роботодавцем спільно з профспілками (уповноваженою найманими працівниками особою з питань охорони праці, за відсутності профспілок) з урахуванням місцевих виробничих і кліматичних умов, що має бути обумовлено в колективному договорі.

4.9. Здавання на зберігання ЗІЗ, закріплених за працівниками, здійснюється за поіменним списком працівників, яким вони були видані. Після зберігання теплий спеціальний одяг і спеціальне взуття повинні бути в належному стані повернені тим працівникам, від яких вони були прийняті на зберігання.

4.10. Видача працівникам і повернення ними ЗІЗ має обліковуватися в особистій картці обліку спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту, форма якої наведена в додатку 1 до Положення.

4.11. Згідно з Нормами безплатної видачі ЗІЗ і цим Положенням учням, які навчаються у навчальних закладах незалежно від форм навчання, на час проходження виробничої практики (виробничого навчання) на підприємстві, інструкторам, а також працівникам, які тимчасово або за сумісництвом виконують роботи за професіями та посадами, для яких передбачені ЗІЗ на час виконання цієї роботи, видаються відповідні ЗІЗ.

4.12. Керівникам структурних підрозділів підприємств (включаючи майстрів, старших майстрів, бригадирів, старших і головних механіків тощо), а також помічникам працівників, професії (професійні назви робіт) яких передбачені в Нормах безплатної видачі ЗІЗ, видаються необхідні ЗІЗ, якщо вони безпосередньо беруть участь у виконанні тих робіт, що дають право працівникам відповідних професій на їх одержання.

4.13. Працівникам, які суміщають професії або працюють за сумісництвом, крім ЗІЗ, що видаються їм за основною професією, залежно від виконуваних робіт повинні бути додатково видані ЗІЗ, передбачені нормативно-правовими актами, для виконання робіт за професією за сумісництвом або при суміщенні з урахуванням строків їх придатності. Якщо на робочому місці (в робочій зоні) на працівника діють більше одного небезпечного та/чи шкідливого виробничого фактора, що робить необхідним використання одночасно більше ніж одного ЗІЗ, то такі ЗІЗ повинні бути сумісними один з одним і ефективними проти цих небезпек.

4.14. Роботодавець зобов'язаний забезпечити відповідні умови зберігання ЗІЗ за інструкціями з їх експлуатації. Виданий працівникам спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші ЗІЗ, які за інструкціями з експлуатації необхідно зберігати в спеціально обладнаних приміщеннях, у тому числі спеціальний одяг працівників, які зайняті на роботах із шкідливими для здоров'я речовинами (свинцем, його сплавами і сполуками, ртуттю, етилованим бензином, радіоактивними речовинами тощо), роботодавець зобов'язаний зберігати у таких приміщеннях, що відповідають СНиП 2.09.04-87 "Административные и бытовые здания" (зі змінами) та вимогам нормативно-правових актів з охорони та гігієни праці.

4.15. Якщо інше не передбачено інструкціями з експлуатації щодо умов зберігання ЗІЗ, то:

- спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, що надходять на склади, повинні зберігатись у приміщеннях з температурою не нижче $+10^{\circ}\text{C}$ та не вище $+30^{\circ}\text{C}$ при відносній вологості повітря 50-70%;

- спеціальний одяг з прогумованих тканин та гумове взуття повинні зберігатись у затемнених приміщеннях (шафах, ємностях) при температурі від $+5^{\circ}\text{C}$ до $+20^{\circ}\text{C}$ з відносною вологістю повітря 50 - 70 %;

- запобіжні пояси повинні зберігатись у підвішеному стані або бути розкладені на стелажах у один ряд;

- відстань від підлоги до нижньої частини полиці, стелажа повинна бути не менше 0,2 м; від внутрішніх стін складу і від опалювальних приладів до виробів - не менше 1 м; між стелажми - не менше 0,7 м;

- при зберіганні ЗІЗ повинні бути захищені від прямого попадання сонячних променів та спрямованої дії джерел тепла;

- забороняється зберігання ЗІЗ у приміщенні разом з кислотами, лугами, розчинниками, бензином, маслами та іншими матеріалами, що можуть бути джерелом шкідливих речовин.

4.16. Взяті на зберігання теплий спеціальний одяг і спеціальне взуття, що були в ужитку, повинні бути піддані дезінфекції, ретельно очищені від забруднень і пилу, висушені і відремонтовані. Під час зберігання вони підлягають періодичному огляду один раз на 3 місяці.

4.17. В окремих випадках там, де за умовами роботи вказаний порядок зберігання спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ не може бути застосований (на лісозаготівлях, геологорозвідувальних роботах тощо), вони можуть залишатися в неробочий час у працівників, що повинно бути обумовлено в колективному договорі чи в правилах внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

V. ПОРЯДОК КОРИСТУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИМ ОДЯГОМ, СПЕЦІАЛЬНИМ ВЗУТТЯМ ТА ІНШИМИ ЗАСОБАМИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

5.1. Роботодавець не повинен допускати до роботи працівників без засобів індивідуального захисту, встановлених Нормами безплатної видачі ЗІЗ та іншими нормативно-правовими актами з охорони праці, а також якщо ЗІЗ знаходяться в забрудненому, несправному стані або з простроченими строками періодичних випробувань, що проводяться відповідно до інструкцій з їх експлуатації згідно з пунктом 5.7 цього Положення.

5.2. Роботодавець зобов'язаний переконатися у використанні працівниками ЗІЗ відповідно до інструкції з їх експлуатації та у відсутності в цих засобах будь-яких змін, що можуть призвести до зниження їх захисних властивостей.

5.3. Працівники зобов'язані бережливо ставитись до виданих їм ЗІЗ, застосовувати їх за призначенням згідно з інструкціями з експлуатації.

Працівники зобов'язані повідомляти роботодавця про будь-які недоліки стосовно використання ЗІЗ за призначенням.

5.4. Строки використання ЗІЗ за календарними днями обчислюються з дня їх фактичної видачі за Нормами безплатної видачі ЗІЗ та не повинні перевищувати їх строків придатності.

5.5. Спеціальний одяг і спеціальне взуття, повернені працівниками до закінчення строків їх придатності, але ще придатні для застосування, повинні бути очищені, відремонтовані та використані за призначенням, а не придатні для використання - списані в установленому законодавством порядку.

5.6. Роботодавець повинен регулярно проводити навчання та перевірку знань працівників щодо правил користування ЗІЗ згідно з інструкціями з їх експлуатації та способів їх регулювання (підгонки) за розміром, надягання, перевірки їх працездатності.

5.7. Роботодавець зобов'язаний забезпечити відповідно до інструкції з експлуатації періодичне випробування та перевірку придатності ЗІЗ (протигазів,

саморятівників, респіраторів, запобіжних поясів, електрозахисних засобів, касок, накомарників, а також своєчасну заміну їх деталей, вузлів або інших частин (фільтрів, скляних деталей), якщо їх захисні властивості погіршилися або якщо вони певний час не використовувались. Після перевірки на ЗІЗ повинна бути нанесена відмітка (клеймо, штамп) про термін наступного випробування.

VI. ДОГЛЯД ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОДЯГУ, СПЕЦІАЛЬНОГО ВЗУТТЯ ТА ІНШИХ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

6.1. Засіб індивідуального захисту, як правило, призначений для особистого користування. При необхідності використання ЗІЗ декількома працівниками перед кожним застосуванням проводять відповідні санітарно-гігієнічні заходи щодо безпеки користувачів, що включають процедури очищення (хімочищення), прання, обезпилювання, дегазації, дезактивації, дезінфекції тощо.

6.2. Роботодавець забезпечує належний догляд за ЗІЗ, своєчасне очищення (хімочищення), прання, дезінфекцію, обезпилювання, дегазацію, дезактивацію, знешкодження та ремонт ЗІЗ за процедурами, визначеними інструкціями з їх експлуатації. Прання спецодягу з тканин із спеціальним просоченням забороняється.

6.3. Обов'язковому хімочищенню підлягає весь утеплений спецодяг, а також спецодяг, оброблений захисним просоченням, якщо інше не визначене в інструкціях з їх експлуатації. У разі, якщо роботодавець не організував своєчасне хімочищення або прання спецодягу, він зобов'язаний видати змінні ЗІЗ або відшкодувати працівникові фактичні витрати на хімочищення або прання при поданні ним документів, що підтверджують вартість вказаних послуг.

6.4. Догляд та обслуговування ЗІЗ на підприємстві повинні виконуватись підготовленим персоналом, який знає вимоги інструкцій з їх експлуатації чи спеціалізованою організацією. Інформацію щодо догляду й обслуговування надають кожному працівнику, який використовує ЗІЗ, при їх видачі та при проведенні періодичних інструктажів з питань охорони праці.

6.5. У тих випадках, коли це необхідно за умовами виробництва, на

підприємстві повинні облаштовуватись сушарні для спеціального одягу та спеціального взуття, камери для обезпилювання спеціального одягу, а також установки для дегазації, дезактивації, дезінфекції та знешкодження спеціального взуття й інших ЗІЗ.

6.6. Очищення (хімочищення), прання, обезпилювання, дегазація, дезактивація, дезінфекція, знешкодження, ремонт ЗІЗ, заміна їх вузлів, перевіряння експлуатаційних і захисних властивостей ЗІЗ повинні здійснюватись роботодавцем за свій рахунок і в строки, що встановлені в інструкціях з їх експлуатації, з урахуванням виробничих умов. При цьому повинно бути забезпечено збереження захисних властивостей ЗІЗ. Видача працівникам ЗІЗ після зазначених процедур у непридатному стані або з втратою захисних властивостей не дозволяється.

6.7. Зазначені у пункті 6.6 цього Положення процедури щодо обслуговування ЗІЗ повинні проводитись роботодавцем в той час, коли працівники не зайняті на роботі (у вихідні дні), або під час міжзмінних перерв. При невиконанні цієї умови роботодавець повинен видавати працівникові декілька комплектів ЗІЗ. Якщо передбачена одночасна видача працівникам двох або трьох комплектів спеціального одягу, спеціального взуття, зазначені роботи можуть виконуватись в інший час. При цьому працівникам на цей час видаються змінні комплекти, а встановлений строк використання цих ЗІЗ відповідно збільшується.

6.8. Зазначені у пункті 6.6 цього Положення процедури щодо обслуговування ЗІЗ працівників, які зайняті на роботах зі шкідливими для здоров'я речовинами (свинець, його сплави і сполуки, ртуть, етилований бензин, радіоактивні речовини тощо), повинні здійснюватись відповідно до інструкції з їх експлуатації та висновків, приписів і постанов посадових осіб установ і закладів, що здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд.

6.9. У випадку інфекційного захворювання працівника спеціальний одяг, спеціальне взуття й інші ЗІЗ, якими він користувався, та приміщення, в якому вони зберігались, підлягають дезінфекції.

6.10. Спеціальне взуття підлягає регулярному чищенню та змашуванню, для чого працівникам повинні бути забезпечені відповідні умови (місця для чищення взуття, щітки, мазі тощо).

VII. ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОНАД ВСТАНОВЛЕНІ НОРМАМИ БЕЗПЛАТНОЇ ВИДАЧІ ЗІЗ

7.1. Відповідно до статті 8 Закону України “Про охорону праці” роботодавець згідно з колективним договором може додатково, понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

7.2. Власник або уповноважений ним орган розробляє за участю професійних спілок і реалізує комплексні заходи щодо охорони праці відповідно до Закону України "Про охорону праці", зокрема План заходів щодо охорони праці, що включається до колективного договору (далі - План заходів).

План заходів розробляється роботодавцем з метою забезпечення найвищого можливого рівня захисту працівників від передбачуваних небезпек шляхом їх забезпечення додатковими ЗІЗ з урахуванням специфіки виробництва, технологічних процесів, змін в умовах праці, зумовлених технічним прогресом тощо.

7.3. План заходів розробляється за участі первинної профспілкової організації підприємства (уповноваженої найманими працівниками особи з питань охорони праці за відсутності профспілки) та визначає заходи щодо забезпечення працівників ЗІЗ понад передбачені Нормами безплатної видачі ЗІЗ.

7.4. Визначені згідно з пунктом 7.2 цього Положення Планом заходів дії повинні відповідати потребам підприємства та бути зрозумілими всім його працівникам. План заходів повинен визначати осіб, відповідальних за її опрацювання, впровадження та контроль функціонування, зазначати відповідні дії щодо фінансування поточних потреб для ефективної роботи Плану заходів, включаючи потреби у навчанні, підготовці та інструктажі працівників щодо застосування ЗІЗ, визначати умови використання ЗІЗ, їх номенклатуру, охоплювати догляд та обслуговування ЗІЗ і визначати процедури очищення, хімічищення, дезінфекції, пошуку неполадок, визначення необхідності заміни вузлів, перевіряння експлуатаційних характеристик ЗІЗ тощо, враховуючи характер небезпек, тривалість

перебування працівника під їх дією, характеристики робочих місць, ефективність дії ЗІЗ, можливості їх зберігання, обслуговування тощо.

Зміст Плану заходів в частині засобів індивідуального захисту органів дихання, як одного з найбільш складних і важливих видів ЗІЗ, повинен відповідати ДСТУ EN 529:2006 “Засоби індивідуального захисту органів дихання. Рекомендації щодо вибору, використання, догляду і обслуговування. Настанова” (EN 529:2005, IDT).

7.5. Роботодавець зобов’язаний з’ясувати, чи відповідає ЗІЗ, який він планує застосовувати, існуючим на робочому місці умовам праці та небезпекам.

Роботодавець попередньо зобов’язаний провести:

- визначення за результатами атестації робочих місць за умовами праці чи проведених інструментальних досліджень значень (рівнів, концентрацій) шкідливих і/чи небезпечних факторів виробничого середовища, яких не можна уникнути за допомогою організаційних, технічних, технологічних та інших заходів, а також засобів колективного захисту;
- визначення характеристик, які повинні мати ЗІЗ, для ефективного захисту працівників, беручи до уваги незручності, які вони можуть створювати самі;
- порівняння ЗІЗ за необхідними захисними властивостями, експлуатаційними й ергономічними характеристиками з огляду на специфіку їх безпосереднього використання.

7.6. Визначення потреби в засобах індивідуального захисту понад встановлені Нормами безплатної видачі ЗІЗ на підприємстві здійснюється на підставі зазначених у пункті 7.5 цього Положення дій у кількості та номенклатурі ЗІЗ, що враховує чисельність працівників, яким вони мають бути видані.

Орієнтовний перелік небезпечних ситуацій, за яких використовуються ЗІЗ понад встановлені Нормами безплатної видачі ЗІЗ, наведений у додатку 2.

7.7. Для полегшення вибору ЗІЗ понад встановлені Нормами безплатної видачі ЗІЗ роботодавець має користуватись Орієнтовним переліком робіт, які вимагають застосування певних видів ЗІЗ, та Орієнтовним переліком ЗІЗ, що наведені у додатку 3. За результатами проведених заходів складають таблицю врахування небезпек щодо обґрунтування використання ЗІЗ за формою, наданою у додатку 4.

Додаток 1 до Положення

**ОСОБИСТА КАРТКА ОБЛІКУ СПЕЦІАЛЬНОГО ОДЯГУ, СПЕЦІАЛЬНОГО ВЗУТТЯ ТА ІНШИХ ЗАСОБІВ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ (ЗІЗ) № _____**

(підприємство)

Особиста картка №			
Обліку спецодягу, спецвзуття та інших ЗІЗ			
Прізвище		Стать	
Ім'я		Зріст	
По батькові		Розмір	
Табельний №		одягу	
Цех, дільниця		взуття	
Професія		головного убору	
Дата прийняття на роботу		рукавичок	

Передбачено Нормами безплатної видачі ЗІЗ (Планом заходів)				
Найменування спецодягу, спецвзуття та інших ЗІЗ	Параграф Норм безплатної видачі ЗІЗ (пункт Плану заходів)	Одиниця виміру	Кількість	Строк носіння (місяців)
Начальник цеху (дільниці)				
Спеціаліст з охорони праці				
Ст. бухгалтер (бухгалтер)				

Продовження додатка 1

ВИДАЧА І ПОВЕРНЕННЯ СПЕЦОДЯГУ, СПЕЦВЗУТТЯ ТА ІНШИХ ЗІЗ

Найменування спецодягу, спецвзуття та інших ЗІЗ	Код (номен- клатурн ий)	Видано				Повернуто				
		дата	кіль кість	% придат ності	розписка одержанні	дата	кіль кість	% придат ності	розписка про повернення	розписка комірника про одержання

Г.О. Більман

Начальник управління науково-технічного забезпечення
державного нагляду

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК НЕБЕЗПЕК, ЗА ЯКИХ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Небезпеки від фізичних факторів

Небезпеки від механічних уражень: удари, падіння, ковзання, порізи, проколи, розриви, здавлювання, стиснення, стирання шкіри, падіння з висоти.

Небезпеки від термічних уражень: опіки, перегрів від теплового випромінювання, дія відкритого вогню, переохолодження.

Небезпеки уражень організму від підвищених рівнів загальної та/чи місцевої вібрації, шуму, інфразвуку, ультразвуку, підвищеної та/чи зниженої вологості та/чи рухомості повітря робочої зони, підвищеного значення електричної напруги та/чи статичної електрики, недостатньої освітленості робочої зони, підвищеного рівня іонізуючої та/чи неіонізуючої радіації випромінювань електромагнітного та/чи магнітного полів у робочій зоні.

Небезпеки від хімічних факторів

Небезпеки уражень дихальних шляхів від підвищеної запиленості та/чи загазованості повітря робочої зони шкідливими речовинами: твердими, рідинними, аерозольними, токсичними, подразнюючими, сенсibilізуючими, канцерогенними, мутагенними.

Небезпеки від біологічних факторів

Небезпеки уражень організму шкідливими бактеріями і вірусами, цвіллю, грибами тощо та продуктами їх життєдіяльності.

Небезпеки від психофізіологічних факторів

Небезпеки уражень організму від статичних і/чи динамічних фізичних перевантажень, нервово-психічних перевантажень (розумових, зорових, емоційних, монотонності праці).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК РОБІТ, ЯКІ ВИМАГАЮТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДНИХ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Начальник управління
1 ~~Заник Голубович~~ (чарпужа) (заводський інженер)
державного нагляду
Захисні каски, шоломи:

Г.О. Больман

Додаток 3 до Положення

- будівельні роботи, роботи з реконструкції або знесення будівель, особливо роботи над, під або поблизу риштування та на підвісних робочих місцях, монтаж і демонтаж опалубки, роботи з переміщення вантажів, складання конструкцій та встановленню устаткування;
- роботи на металоконструкціях мостів, будівель та гідротехнічних споруд; щоглах, вежах, доменних печах, металургійних заводах і прокатних станах, трубопроводах великого діаметру, котельних, електростанціях та у великих ємностях;
- роботи в ямах, траншеях, шурфах, колодязях, шахтах, тунелях;
- земельні та гірничі роботи;
- підземні гірничі роботи, роботи в кар'єрах, відкриті видобувні роботи, збагачення вугілля;
- роботи з гайковертами, іншим механізованим інструментом для скріплення;
- вибухові роботи;
- роботи поблизу ліфтів, підйомних механізмів, кранів і конвеєрів;
- роботи біля доменних і конверторних печей; на металургійних комбінатах, прокатних станах; сталеливарні роботи, металообробка, ковальські роботи, гаряче штампування та відливка;
- роботи біля промислових печей, ємностей, машин і механізмів, бункерів, трубопроводів, на силосних баштах;

- роботи у суднобудуванні, під час ремонту суден;
- роботи в авіабудуванні, під час ремонту літаків;
- маневрові роботи на залізниці;
- роботи на бійні;
- окремі інші види робіт, де є можливість ураження голови.

2. Захисне (спеціальне) взуття (спецвзуття)

Спецвзуття без проколозахисної прокладки:

- роботи на мостах, будівельних конструкціях і гідротехнічних спорудах, щоглах, вежах, металургійних заводах та прокатних станах, трубопроводах великого діаметру, котельних, електростанціях та у великих ємностях;

- роботи під час будівництва печей, встановлення систем підігріву та вентиляції, складання металоконструкцій;

- роботи під напругою;

- роботи ремонтно-відбудовчі та з технічного обслуговування;

- роботи в цехах штампування, кування, гарячого пресування, волочіння;

- роботи у відкритих копальнях та під час видобування вугілля;

- гірничі роботи;

- роботи, пов'язані з видобуванням, зберіганням, транспортуванням, переробкою нафти та відпуском нафтопродуктів;

- роботи з виробництва скла, виробів і тари з скла;

- роботи з формами у керамічній промисловості;

- футерування випалювальних печей у керамічній промисловості;

- формувальні роботи у керамічній і будівельній промисловості;

- роботи, пов'язані з перевезеннями та зберіганнями продукції;

- роботи, пов'язані з транспортуванням замороженого м'яса, консервуванням продуктів;

- роботи у суднобудуванні;

- маневрові роботи на залізниці;

- роботи з небезпечними речовинами.

Спецвзуття з проколозахисною прокладкою:

- підготовчі будівельні роботи та закладення фундаментів, шляхові роботи;
- будівництва помостів;
- демонтаж каркасних конструкцій;
- роботи з бетоноукладання та з залізобетонними блоковими конструкціями,

включаючи їх монтаж і зачистку;

- роботи на складських майданчиках і складах;
- роботи на дахах промислових і житлово-господарських об'єктів.

Спецвзуття з каблуками та/чи на платформі і з проколостійкою підошвою:

- роботи на дахах промислових та житлово-господарських об'єктів,
- покрівельні роботи.

Спецвзуття з ізолювальною термостійкою або морозостійкою підошвою:

- роботи на дуже гарячих або дуже холодних поверхнях або з дуже гарячими чи дуже холодними матеріалами.

Спецвзуття, яке легко знімається:

- роботи, де є можливість попадання у взуття розплавленої речовини.

3. Захист обличчя та очей

Захисні окуляри, лицеві щитки чи екрани:

- зварювальні, дробильні чи просіювальні роботи;
- роботи з карбування та рубання;
- роботи з видобутку та оброблення каменя;
- роботи з гайковертами, іншим механізованим інструментом для скріплення;
- роботи на машинах для видалення відходів (дрібна стружка);
- гаряче штампування;
- видалення та подрібнення уламків;

- роботи з абразивним інструментом (різання, заточення, обдирання, шліфовка);
- роботи з кислотами та їдкими розчинами, з речовинами, що запобігають корозії, дезінфекція;
- роботи з аерозолями;
- роботи поблизу або з розплавленими речовинами;
- роботи, пов'язані з тепловипромінюванням, інтенсивним світлом;
- роботи з лазерами.

4. Захист органів дихання (засоби захисту органів дихання) Фільтрувальні й ізолювальні засоби захисту (протигази, респіратори тощо):

- роботи в ємностях, обмежених приміщеннях і промислових печах, при можливій наявності газу або нестачі кисню;
- роботи в шахтах, каналізаційних трубах та інших місцях під землею, пов'язаних з каналізацією;
- роботи на заводах-холодильниках та з обслуговування холодильного устаткування, де можливий витік холодоагентів;
- завантаження доменних печей;
- роботи у зоні розливу доменних печей, де можуть бути присутні випари розплавленого металу;
- роботи пов'язані з розпилюванням фарб та лаків;
- роботи з приймання та обліку нафтопродуктів;
- роботи біля газових конверторів та газопроводів доменних печей;
- роботи в умовах пиловиділення при видобуванні, механічному здрібненні та транспортуванні вугілля та інших корисних копалин;
- роботи, пов'язані з здрібненням сировини чи застосуванням готових пиловидних матеріалів, утворенням конденсованих аерозолів при плавці металів;
- роботи поблизу кранів, плавильних печей, ковшів, де може бути пил;
- роботи, пов'язані з виробництвом і транспортуванням будівельних сумішей;
- роботи, пов'язані з електричним газовим зварюванням та різанням металів;

- роботи в біологічних лабораторіях, пов'язані з мікробіологічними аерозолями;
- роботи на атомних електростанціях, пов'язані з радіоактивними аерозолями;
- роботи з кислотами, електролітами та їдкими розчинниками;
- роботи, пов'язані з виробництвом та використанням фтор-хлорорганічних отруйних хімікатів.

5. **Захист органів слуху**

Навушники, вкладиші для вух, шумозахисні шоломи:

- роботи на пресах по металу;
- роботи з пневматичним інструментом, перфораторами;
- роботи з експлуатації та обслуговування насосного устаткування;
- роботи з копрами для забивання палій;
- роботи наземного персоналу в аеропортах;
- роботи у деревообробній і текстильній промисловості.

б. **Захист тіла та рук**

Захисна (спеціальна) одяга (костюми, халати, фартухи, пояси, наплічники, наколінники, налокітники, нарукавники, напульсники, рукавиці, рукавички):

- роботи антикорозійні, з кислотами, їдкими та дезінфекційними розчинами;
- роботи з нафтою та нафтопродуктами;
- роботи під електричною напругою;
- роботи поблизу джерел тепла, де відчувається спека;
- роботи з виготовлення скла;
- роботи з віброінструментом;
- роботи з виготовлення вибухівки;
- роботи в холодних приміщеннях.

Вогнестійкий захисний одяг:

- роботи у вибухо та пожежонебезпечних зонах;
- роботи зі зварювання в просторово обмежених місцях.

Спецодяг для роботи під водою

Гідрокомбінезони „мокрого” та „сухого” типів, рукавички, шкарпетки:

- водолазні роботи в водоймищах, річках морях с температурою води від 0°C до +30°C на глибині до 60 метрів;

- пошукові, пошуково-рятувальні, підводно-технічні роботи та роботи спеціального призначення.

Непробивні фартухи:

- роботи по обваловуванню та різанню деревини;
- роботи з ручними ножами, при небезпеці торкання ножів до тіла.

Шкіряні фартухи:

- для зварювання;
- для кування;
- для ливарних робіт.

Захист передпліччя (наплічники):

- роботи з обвалування та різання деревини.

Рукавиці та рукавички:

- зварювальні роботи;
- рукавички для тримання шпилястих предметів та іншої техніки, при небезпеці затягування рукавиць у механізми;
- робота з кислотами та їдкими розчинами.

Рукавиці з основою із металевої сітки:

- при різанні, заміні ножів у різальних машинах;
- звичайне нарізування з використанням ножа при виготовленні продукції чи на бойні.

Покривки з полівінілхлоридного пластикату, які вдягаються поверх основного одягу та взуття для додаткового захисту при:

- роботі на атомних станціях, гірничо-збагачувальних підприємствах по видобутку та переробці радіоактивних елементів;
- роботі з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при забрудненні будівель, обладнання та територій радіоактивними і токсичними речовинами;
- робота в зонах гарантованого відчуження.

Спецодяг, який захищає від непогоди:

- робота на відкритому повітрі, в дощ чи холод.

Світловідбиваючий (світлоповертаючий) одяг:

- там, де треба чітко бачити працівників (у небезпечних робочих зонах, де

рухається транспорт, підйомні механізми тощо).

7. Захисні підвісні системи (засоби захисту від падіння з висоти):

- роботи на риштуваннях;
- монтажні роботи;
- роботи на щоглах, висотних спорудах, підвісних лініях електропередач;
- роботи в кабінах кранів;
- роботи на високих стелажах складів по укладенню та зніманню устаткування;
- роботи на високо розташованих секціях бурильних вишок;
- роботи на висоті з використанням спеціальних страхувальних засобів;
- роботи в колодязях, шахтах, каналізаційних системах.

8. Захист шкіри - дерматологічні засоби:

- нанесення покривальних матеріалів (грунтовок, фарб, інших покриттів);
- дублення.

Орієнтовний перелік засобів індивідуального захисту доповнення додатка 3

для захисту голови:

- захисні каски та шоломи, які використовуються в промисловості (гірничодобувній, металургійній, на будівельних майданчиках, для інших виробничих потреб тощо):

- захист поверхні голови (капелюхи, кепі, сітки для волосся - з козирком і без);
- захисні головні убори (капелюхи, кепі, кепки з захистом і без);

для захисту органів слуху:

- вкладиші для вух та аналогічні засоби;
- звукозахисні шоломи;
- протишумові навушники, які можуть кріпитися до шоломів;
- протишумові захисні пристрої з електронним приймачем;
- протишумові захисні пристрої з телефонним зв'язком;

для захисту очей і обличчя:

- окуляри;
- захисні окуляри;
- захисні окуляри проти рентгенівського, лазерного, ультрафіолетового, інфрачервоного випромінювання та від яскравого світла;
- екрани для обличчя;
- маски та щитки для дугового зварювання (такі, що тримають руками або кріпляться за допомогою стрічок на голові або прикріплюються до захисних шоломів);

для захисту органів дихання - протипилові, протигазові та протиаерозольні фільтрувальні пристрої, в тому числі і для захисту від радіоактивного пилу:

- ізолювальні пристрої з подаванням повітря;
- фільтрувальні пристрої;
- засоби захисту органів дихання зі знімною маскою зварника;
- автономні дихальні апарати;

для захисту рук, плеча та передпліччя:

- наплічники;
- налокітники;
- нарукавники;

- назап'ясники для важкої праці; **рукавички, які захищають від:**
- механічних ушкоджень;
- хімікатів;
- для електриків і від спеки;
- напалечники;
- захисні рукавиці;
- безпальчикові рукавички;

для захисту ніг та стегон:

- туфлі, черевики до гомілок або литок, чоботи;
- взуття, яке швидко можна розстебнути чи розв'язати;
- взуття з додатковим захистом пальців від удару;
- взуття з жаростійкою підошвою;
- жаростійкі туфлі, черевики та чоботи;
- туфлі, черевики та чоботи, які зберігають тепло;
- вібростійке взуття, черевики та чоботи;
- антистатичне взуття, черевики та чоботи;
- електроізолююче взуття, черевики та чоботи;
- захисні черевики для роботи з ланцюговими пилками;
- черевики на дерев'яній підошві;
- змінні підошви (тепло-, потостійки або проколостійки);

Продовження додатка 3

- знімні шипи (для криги, снігу та слизької підлоги);
- наколінники;
- гетри;

для захисту шкіри:

- захисні креми та мазі;

для захисту тулуба і живота:

- захисні пальта, жакети та фартухи, халати, які забезпечують захист від механічних пошкоджень (порізів, проколів, розплавлення);
- накидки для утеплення;
- рятувальні жилети;

- фартухи для захисту від рентгенівського випромінювання;
- пояси;

для захисту всього тіла:

- оснащення, призначене для попередження падіння;
- утримувальне та страхувальне обладнання (повне оснащення з усім приладдям);
- гальмівні пристрої, які гасять кінетичну енергію (повне оснащення з усім приладдям);
- страхувальні засоби (запобіжні пояси);
- захисний одяг (спецодяг);
- захисний одяг від механічних пошкоджень (проколювання, різання);
- захисний одяг від хімічних пошкоджень;
- захисний одяг від розплавлених бризок металу та інфрачервоного випромінювання;
- теплозахисний одяг;
- утеплений одяг;
- захисний одяг від радіоактивного ураження;
- пилонепроникний одяг;
- газонепроникний одяг;
- сигнальний одяг флуоресціюючий, світловідбиваючий (світлоповертаючий) одяг та доповнення до нього (пов'язки, рукавиці тощо);
- захисні покривки з поліхлорвінілового пластикату, які вдягаються поверх основного одягу для додаткового захисту від контактного забруднення радіоактивними, токсичними речовинами та розчинами кислот та лугів.

Начальник управління науково-
технічного забезпечення
державного нагляду

Г.О. Больман

ВООЦТЪРЪД І ЧДОНОВ АОН

Найменування частин тіла працівника		НЕБЕЗПЕКИ			
Голова Череп Вуха Очі Дихальні шляхи Обличчя Уся голова	МЕХАНІЧНІ	падіння з висоти	ФІЗИЧНІ		
		удари			
		проколи, порізи, розриви, стирання			
		здавлювання, стиснення			
		сковзання, падіння			
		вібрація			
		дія відкритого вогню, опіки		ТЕРМІЧНІ	
		перегрів (теплове випромінювання)			
		переохолодження			
		РАДІАЦІЯ		електричні	ХІМІЧНІ
				неіонізована	
				іонізована	
	ДЛЯ ШКІДЛИВИХ РЕЧОВИН	шум, інфразвук, ультразвук	СІМВОЛІ		
		недостатнє освітлення			
		тверді			
		рідинні			
		аерозолі (пил, дим, пара)			
		подразнювальні			
		сенсibiliзуючі (підвищена реактивна чутливість організму, клітин, тканин)			
		канцерогенні речовини			
		мутагенні речовини			
		шкідливі бактерії		СІМВОЛІ	
	шкідливі віруси				
	грибкові елементи				
ПСИХО-ФІЗІОЛОГІЧНІ	динамічні фізичні перевантаження	СІМВОЛІ			
	нервово-психічні перевантаження				

Продовження додатка 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Руки	Кисті рук																										
	Руки (вище кисті)																										
Ноги	Стопи																										
	Ноги (вище стопи)																										
Інші частини тіла	Шкіра																										
	Тулуб/область живота																										
частини тіла	Пахова область																										
	Тіло у цілому																										

Г.О. Більман

Начальник управління науково-технічного забезпечення
державного нагляду